

Georgiana Aldessa Lincan

A FEHÉR PRIVILÉGIUM FELHASZNÁLÁSA A TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁGÉRT FOLYTATOTT HARCBAN

A Szabad Oldalak kollektíva tisztában van a fizikai könyvek ökológiai hatásával, ezért emlékeztetjük azt hogy:

Oszd meg

a könyveid szeretteiddel a családból vagy a közösségből.

Ajándékozd el

a könyveket, amelyekre már nincs szükséged.

Ne dobd el

soha a könyveket, még ha megrongálódtak sem. Valaki másnak örömet okozhat.

Javítsd meg

Keríts időt, hogy megjavíts egy könyvet és adj esélyt, hogy másokhoz eljusson.

Csak azt vedd meg, amire szükséged van

Ne vásárolj könyveket dísznek. Azt vedd meg, ami tényleg érdekel.

pagini-libere.ro

facebook.com/editurapaginilibere

instagram.com/paginilibere

editurapaginilibere@protonmail.com

A Pagini Libere (Szabad Oldalak) egy anarchista kiadó.

Decentralizált, autonóm és horizontálisan szerveződő kollektíva. Román és – alkalomadtán – más nyelvű nyomtatványaink (könyvek, brosrák, fanzinek) kiadásával az a célunk, hogy a jelenlegi kapitalista és autoritárius rendszernek ellenállni képes személeteket és gyakorlatokat népszerűsítsünk, ösztönözzünk.

A libertárius hagyományban a pamflet, a rejtvé és titkon nyomtatott kiadványok gyakran közkezen forogtak, szabadon. A Pagini Libere Kiadó folytatni kívánja ezt a hagyományt és arra bátorít mindenkit, hogy használja, adaptálja és – ha indokolt – módosítsa szövegeinket. Az egyetlen kitétel az, hogy mindez ne kereskedelmi célból történjen. Arra kérjük azokat, akik az általunk kiadott anyagokat vagy az azokból kiragadott részleteket használják, amennyiben lehetséges, jelezzék a forrást.

A szem egy önszerveződő és nem hierarchikus romániai, magyar nyelvű társadalomkritikai és kulturális online folyóirat.

Elméleti, tudományos és kritikai publikációinkon keresztül szociális problémákra igyekszünk reflektálni. Erdélyi folyóiratként abban a sajátos helyzetben vagyunk, amely lehetővé teszi, hogy összekötő kapocsként működhessünk a magyar és a román kritikai kultúra, valamint a határon innen és túli magyar nyelvterületek és más európai kritikai kezdeményezések, publikációs felületek és politikailag aktív csoportok között.

aszem.info

facebook.com/aszempont

aszempont@gmail.com

A hallgatásod nem véd meg *feminista fordítássorozatunkat* Georgiana Aldessa Lincan, eredetileg a Problema românească: o analiză a rasismului românesc [Román/romániai probléma: a romániai rasszizmus elemzése] című, Oana Dorobanțu és Carmen Gheorghe által szerkesztett, 2019-ben publikált kötetben megjelent esszéjével folytatjuk. Lincan bukaresti roma feminista, az E-Romnja szervezet aktivistája.

A Problema românească az első románul megjelent a romániai romaellenes rasszizmussal¹ foglalkozó szöveggyűjtemény, mely történelmi, kulturális és szociológiai elemzéseket, illetve a szerzők saját tapasztalataiból kiinduló esszéisztikus írásokat tartalmaz. Lincan alábbi írása saját tapasztalataiból kiindulva beszél a kolorizmus jelenségéről, illetve a fehér bőrszín jelentette privilégiumról és annak a társadalmi igazságosságért folytatott küzdelemben való szerepéről.

Senki sem szabad, amíg nem vagyunk mind szabadok!

Sorozatszerkesztő: Ugron Nóra

1. Románul és angolul tudóknak ajánljuk az Oana Dorobanțu által összeállított roma fókuszú antirasszista szakirodalmi listát, mely itt letölthető: <https://drive.google.com/file/d/10gm8BdCXxK9TL-shFMg-uHXsPDFvJFxl/view>

A FEHÉR PRIVILÉGIUM FELHASZNÁLÁSA A TÁRSADALMI IGAZSÁGOSSÁGÉRT FOLYTATOTT HARCBAN²

Már középiskolában rájöttem, hogy fehér bőröm kiváltságokkal jár. A könyvelés szak egyik legjobb osztályába jártam egy másik roma lánnyal együtt. Láttam, hogy a többi osztálytársunk nagyon különbözően viszonyul hozzá és hozzám. Én voltam a „kivételnek” tekintett, „elfogadott cigánylány”; habár a másik lány, velem ellentétben, nem is beszélt a roma nyelvet, egyáltalán nem volt akcentusa, és nem is a „cigányságból” származott, a többi román osztálytársunk mégis őt diszkriminálta sötét bőrszíne miatt. Néhány kollégánk folyamatosan gúnyt űzött belőle, „füstösnek”, „cigánylánynak” nevezve rasszista viccelődésük tárgyává tették a lányt. Mondtam nekik, hogy ne bántsák többet, de legtöbbször, amikor ezeket a szavakat vagy egyéb sértéseket és hazugságokat, sztereotípiákat hallottam a romákról, az egész testem remegni kezdett, úgy éreztem, mintha gombóc lenne a torkomban, és képtelen voltam megszólalni. Egy többszintű prekaritással küzdő közösségből származó roma nőként elmondhatom, hogy az oktatáshoz való hozzáférése nemcsak az egyéni akarat kérdése, hogy valakivé válj az életben, hanem egy sokkal tágabb kontextus függvénye: a szülők mentalitása, a család anyagi háttere, a lakhely, az oktatási rendszer, a szexizmus, a rasszizmus, a diszkrimináció, az esélyegyenlőtlenség, a bőrszín stb.

A mizili ursari romák közösségének vagyok a tagja, ahol a nagymamámmal és két nagybátyámmal lakom együtt. Közösségünkben még csak három utca sincs teljes egészében leaszfaltozva. Amikor kilépsz az utcáinkra, nagyon

2. A szöveg románul *Folosirea privilegiului de a fi alb în lupta pentru justiție socială* címmel a *Problema românească: o analiză a rasismului românesc* (Oana Dorobanțu és Carmen Gheorghie szerk., Hecate, 2019) kötetben jelent meg.

nehéz nem összekoszolni a cipődet, mert ha esik, minden csupa sár, ha meg nem, akkor minden csupa por. Csak az idei évtől kezdődően csatlakozhat a környék összes roma lakosa a vízhálózatához, ami az E-Romnja Egyesületen belül működő Roma Nők Kezdeményező Csoportjának (Grupul de Inițiativă al Femeilor Rome) köszönhető, akik kitartóan képviselték a közösség érdekeit, és azok érvényesítésért lobbiztak a mizili városi tanács ülésein.

Idén a Professionals Fellows Program – az amerikai külügyminisztérium által finanszírozott, és a Ce-Re (Erőforrásközpont az állampolgári részvételért / Centrul de Resurse pentru participare publică) által koordinált tapasztalatcsere-program – keretén belül eljutottam az USA-ba. A másfél hónapig tartó program kelet-európai, közösségszervezési területen dolgozókat vagy dolgozni vágyókat céloz meg. Azért jelentkeztem ide, mert 2013-ban, amikor éppen elsőéves lettem az egyetemen, elkezdtem közösségszervezéssel foglalkozni otthon, a közösségemben.

Egyéb dolgok mellett, amelyeket Amerikában szerzett tapasztalataim segítségével megtanultam vagy tudatosítottam, arra is rájöttem, hogy fontos írnom arról, milyen kiváltságokkal jár a fehér bőr, annak érdekében, hogy a témát diskurzus tárgyává tehessem mind roma, mind pedig fehér többségű közösségekben, valamint a roma- és feminista mozgalmak szövetségesei körében egyaránt. Ez a felismerés az afroamerikai közösségek női tagjaival való találkozások, és néhány, Amerikában és Romániában létrejött beszélgetés nyomán született meg bennem, amelyeket fehér személyekkel a „white privilege”-ről (a fehér privilégiumról) folytattam.

A „privilégium” gondolatának – hogy egyesek ki nem érdemelt, és a legtöbb esetben fel nem ismert előnyöket élveznek (még akkor is, amikor ezek az előnyök nem diszkriminatívak) – hosszú története van. A XIX. század végén W. E. B. Du Bois afroamerikai szociológus írt a pszichológiai fizetésről, amely lehetővé tette a fehér szegények számára, hogy felsőbbrendűnek érezzék magukat a fekete szegényekhez képest; az amerikai polgárjogi mozgalom időszakában az afroamerikai aktivisták pedig a fehér bőr privilégiumáról

beszéltek (Rothman 2014). A koncepció valójában csak a 80-as évek végén jelent meg, amikor Peggy McIntosh, a Wellesley diákja írni kezdett erről. 1988-ban McIntosh *White Privilege and Male Privilege: A Personal Account of Coming to See Correspondences Through Work in Women's Studies* [Fehér és férfi privilégium: Személyes beszámoló arról, hogyan figyeltem meg összefüggéseket a women's studiesszal foglalkozva] című munkájában a rasszhoz köthető privilégiumokat vizsgálja összehasonlító kontextusban a nemi alapú privilégiumokkal.

A **privilégium** olyan előnyök sorozataként határozható meg, amelyeket a társadalom egy bizonyos társadalmi csoportból származó embereknek nyújt identitásuk olyan aspektusai alapján, mint a rasszbéli / etnikai hovatartozás, az osztály, a nem, a szexuális orientáció, a nyelv, a vallás, a fizikai / mentális képesség, a földrajzi hely, a bőrszín.

A **kolorizmus** Európában kevésbé vitatott, azonban Amerikában és Indiában meglehetősen ismert és fontos téma. A kolorizmus fogalma a bőrszín alapú diszkriminációra vonatkozik. „A kolorizmus hátrányos helyzetbe hozza a sötétebb bőrszínnel rendelkezőket, miközben a világosabb bőrűeknek privilégiumokat biztosít” – írja Nadra Karem Nittle, amerikai színés újságíró-nő *The Roots of Colorism or Skin Tone Discrimination* [A kolorizmus avagy a bőrszín alapú diszkrimináció gyökerei] című cikkében (2019).

A kolorizmus azonban nem önmagában létezik, szorosan kapcsolódik az osztályhoz és a rasszizmushoz is. Kimberlé Crenshaw bevezette az interszekcionalitás fogalmát, amely különféle marginalizált identitások (nem, etnikum, osztály, szexualitás stb.) kereszteződésének módjaira vonatkozik. E koncepció szerint fokozódik annak a személynek a sérülékenysége, aki az egyenlőtlenségek vagy hátrányok többféle formájával néz szembe, és interszekcionális szinten összetettebb, mint külön-külön véve. Például Romániában, és nem csak, a transznemű, szexmunkásként dolgozó, sötét bőrszínű roma nők eltérő mértékű rasszizmussal és szexizmussal néznek szembe, mint egy világos bőrű roma ciszgender nő, vagy egy alsó osztálybeli fehér meleg férfi.

Az interszekcionalitás fogalma azonban nem egy hierarchikus rendszerre vonatkozik, hanem az egymással egyenesen arányos hatalmi pozíciók komplex hálózatára.

A romák internalizálták azt a rasszista perspektívát, miszerint a bőr fehér színe magától értetődően a fizikai szépség jele, és a sötét bőrszínűkhöz alacsony önértékelés társul. Egy fehér európai országban „fehérnek lenni” annyit jelent, mint „szépnek lenni”, tehát következképpen „szépnek lenni” annyi mint „többségnek lenni”. Frantz Fanon *Fekete bőr, fehér maszkok* (1967) című könyvében a következőket írja: „Egy fehér társadalomban az ember már kora gyermekkorában megtanulja a fekete bőrt a rossz fogalmával társítani.” Amikor a színes gyerekek ilyen élményeknek vannak kitéve, az pszichológiai traumaként hat rájuk, ami mentális sebeket ejt személyiségükön. A kolorizmus által érintettek sokszor úgy érzik, hogy identitásuk sötét bőrükre redukálódik. Megérthetjük tehát, hogy minden esély megvan rá, hogy egy kolorizmus által érintett, etnikai kisebbségből származó személynél kisebbségi komplexus alakuljon ki a többségekkel szemben. Például találkoztam egy nagyon szép, sötét bőrszínű roma kislánnyal, aki románnak vallja magát. Habár nagyon jól érti a roma nyelvet, elutasítja annak használatát, és azt mondja, hogy „a cigányok csúnyán viselkednek, és koszosak”, és hogy ő román lány, nem pedig cigány. Nagyon fontos, hogy a gyerekekkel már kiskoruktól kezdve beszéljünk a bőrszínről, hiszen a kolorizmus gyermekkortól nyomot hagy pszichénkben.

Ennek a kisebbségi komplexusnak a megjelenési módja személyenként eltérő lehet, azonban csoportszinten vannak hasonlóságok. Vannak roma barátaim, akik nyáron nem akarnak a napon ülni, hogy nehegy leburnuljanak, sőt még „fehérítő” krémeket is vásárolnak, így reagálva a többségi társadalom által meghatározott szépségnormákra, a nyilvános tereken pedig a többségiek negatív hozzáállásával szembesülnek. Ismerek olyan helyeket, ahol a megrendezett házasságkötést még mindig gyakorolják, esetekben és a leendő menyasszonyok közül a fehér bőrű lányok többet érnek, mint a sötétebb bőrűek.

Ennek az erősen internalizált kisebbségi komplexusnak egy másik megjelenési módja az, amikor egy sötétebb bőrszínű roma ember nagy jelentőséget tulajdonít annak, ahogyan beszél, öltözködik, és úgy véli, hogy a többségiek közé való beilleszkedésében tanultsága prioritás a bőrszínnel szemben.

Úgy gondolom, hogy tisztában kell lennünk kiváltságainkkal, függetlenül attól, hogy romák vagyunk-e vagy sem, mert vannak olyan helyzetek és kontextusok, amelyekben hatalmunkban áll szót emelni és cselekedni azok érdekében, akik nem rendelkeznek ugyanezekkel a privilégiumokkal. *Homegrown: Engaged Cultural Criticism* [Hazai: Elkötelezett kultúrkritika] című könyvében bell hooks a következőket írja:

A privilégium önmagában nem rossz dolog; ami számít, az, hogy mibez kezdünk vele. (...) A privilégiumnak nem kell feltétlenül negatívnak lennie, de meg kell osztanunk egymással erőforrásainkat, és a privilégiumok olyan felhasználási módjaira kell törekednünk, amelyek a privilégiumokkal nem rendelkezőket erősítik.

Távol álljon tőlem, hogy azt sugalljam, a privilégiumok tudatosítása azt jelenti, hogy bűnösnek kell érezned magad, azért mert fehér vagy többségi vagy. A bűntudat mindig egoista, védekező helyzetbe hozza az embert, míg a gyakorlatban a legkevésbé privilegizáltaknak szövetségesekre van szükségük. Ugyanakkor a privilégiumok egyszerű felismerése és tudatosítása nem elegendő. A cselekvés első és legfontosabb módja a marginalizáltak hangjának meghallgatása.

Hat éve dolgozom az E-Romnja – Roma Nők Jogaiért Egyesület (E-Romnja – Asociația pentru Promovarea Drepturilor Femeilor Rome) közösségi szervezetben, és igyekszem azt a fajta támogatást nyújtani a közösségbeli roma lányoknak, amelyet én is kaptam. Munkatapasztalataim prizmáján keresztül látva a dolgokat kezdtem rájönni, hogy mennyire fontos, hogy egy

fehér személy arra használja privilégiumait, hogy más fehéreknek elmagyarázza, a dolgok nem egészen úgy állnak a hátrányos helyzetű csoportokat illetően, mint ahogy ők látják vagy gondolják azt.

Gyakran volt alkalmam sztereotip beszélgetéseket hallani a roma közösség tagjaival kapcsolatban, hiszen a legtöbb esetben rám nem-romaként néznek. Bármikor alkalmam nyílik rá, felhasználom fehér bőröm kiváltságait az olyan – nem csak a roma közösséget érintő – rasszista elképzelések elleni küzdelemben, amelyek számos emberre jellemzőek a román társadalomban.

Én többek között a roma lányok és nők tájékoztatására használom fel kiváltságaimat, azoknak az információknak a megosztásával, amelyekhez privilegizált helyzetem miatt van hozzáférésem. Azzal, hogy egy másik perspektívát és lehetőségeket kínálok nekik, amikor néhányan közülük esetleg nem látnak ilyet, tudom, hogy előnyeimet arra használom, hogy egyensúlyba hozzam az erőviszonyokat a privilegizáltak és a marginalizáltak között. Folyamatosan igyekszem biztonságos tereket is kialakítani a marginalizáltak számára, és arra bátorítom őket, hogy beszéljenek tapasztalataikról, anélkül, hogy erősökdnek vagy nyomást gyakorolnék arra, aki nem szeretné megosztani azokat. Amikor mondani akarok valamit, átgondolom, hogy mégis nem lenne-e valaki más alkalmasabb arra, hogy az adott témáról beszéljen. Egyszerre fontos megadni a hangot, de nem elfoglalni a teret.

A társadalmi igazságosságért folytatott harc szövetségeseiként tehát nagyon fontos beszélünk a privilégiumokról és arról, hogy miként használhatjuk fel kiváltságainkat az elnyomó rendszer elleni küzdelemben.

*Fordította Gecse Barbara
Az eredetivel egybevetette Anghel Anna*

Bibliográfia

hooks, bell és Mesa-Bains, Amalia. 2006. *Homegrown: Engaged Cultural Criticism*. Boston: South End Press.

Fanon, Franz. 1967. *Black Skin, White Skin*. London: Grove Press Inc.

Nittle, Nadra Kareem. 2019. The Roots of Colorism, or Skin Tone Discrimination, *ThoughtCo.*, május 15. Online: <https://www.thoughtco.com/what-is-colorism-2834952> (Utolsó elérés: 2019.10.17)

Rothman, Joshua. 2014. The Origins of White Privilege, *The New Yorker*, március 12. Online: <https://www.newyorker.com/books/page-turner/the-origins-of-privilege> (Utolsó elérés: 2019.10.17)

BROSÚRÁK:**I. Románul**

1. *A. Răvășel* – Mircea Rosetti
2. *Adrian Tătăran* – Panait Mușoiu
3. *Andie Nordgren* – Anarhia relațională (introducere de *hopancarusel*)
4. *bell books* – Să înțelegem patriarhatul
5. *Carolina Vozian* – Carte, cocon, cochilie, cameră, chirie
6. *Colin Ward* – Anarhismul ca teorie a organizării
7. *CrimethInc* – Vot vs. Acțiune Directă
8. *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – piticul comunist
9. *David Graeber* – Ești un anarhist? Răspunsul te-ar putea surprinde!
10. *David Graeber* – Noii anarhiști
11. *David Graeber* – Speranța în comun
12. *Dennis Fox* – Anarhism și psihologie
13. *Necunoscut* – Slogane din mai 68
14. *Emma Goldman* – Căsătorie și iubire
15. *Emma Goldman* – Gelozia: cauze și posibile remedii
16. *Emma Goldman* – Nu există Comunism în URSS
17. *Errico Malatesta* – Anarhia
18. *Giorgio Agamben* – De la un stat al controlului către un praxis al puterii destituite
19. *Institutul pentru Studii Anarhiste* – Genul
20. *Ionuț-Valentin Cucu* – Kurzii, între naționalism identitar și federalism libertar
21. *Martin Veith* – Neobosit! Iuliu Neagu-Negulescu
22. *M.E.K.A.N.* – Demoni Dansatori: cugetări provizorii asupra mișcării free party siciliene
23. *Mibail Bakunin* – Catehism revoluționar
24. *Murray Bookchin* – Municipalismul libertar
25. *Philip Riechlin* – 10 reguli pentru o societate non-violentă
26. *Piotr Kropotkin* – Ordinea
27. *Robert Graham* – Ideea generală a Revoluției la Proudhon
28. Suprarealism și anarhism
29. *Veda Popovici* – Poliția Ucide! Practici și principii pentru o solidaritate feministă anti-represiune
30. *Vlad Brătuleanu* – Anarhismul în România

II. Magyarul

1. A Combahee River Collective Nyilatkozata
2. *Audre Lorde* – Életkor, rassz, osztály és nem: Nők

újrdefiniálják a különbséget

3. *bell books* – Feminista politika
4. *bell books* – Megérteni a patriarhatust
5. *Carolina Vozian* – Könyv, kégli, kéreg, kuckó, kvártély
6. *Georgiana Aldessa Lincan* – A fehér privilégium felhasználása a társadalmi igazságosságért folytatott harcban
7. *Kimberlé Crenshaw* – Az interszekcionalitás sürgőssége
8. *Vincze Enikő* – Küzdelmek a társadalmi reprodukció terén világhírű idején: Lakhatási igazságosság Romániában
9. *Giorgio Agamben* – Az ellenőrző államtól a destituált hatalom praxisáig
10. Határokon átívelő feminista manifesztum
11. *Murray Bookchin* – Libertárius municipalizmus
12. *Oana Dorobanțiu* – Szövetségesség és performativitás: mit jelent szövetségessé lenni?

III. Angolul

1. *Cosmin Koszor-Codrea* – Science popularization and Romanian anarchism in the nineteenth century
2. *Cristian-Dan Grecu* – Csipike – the Communist Pipsqueak
3. *M.E.K.A.N.* – Ecstasy in the time of cholera
4. *Vlad Brătuleanu* – A Brief History of Anarchism in Romania

IV. Franciául

1. *Veda Popovici* – La Police assassine ! Pratiques et principes pour une solidarité féministe contre la répression.

KÖNYVEK:**I. Románul**

1. Nicolas Trifon: un parcurs libertar internaționalist – interviuri
2. *Iuliu Neagu-Negulescu* – Arimania
3. *Mibail Bakunin* – Dumnezeu și Statul

Feminista fordítássorozatunk mot-
tóját - A hallgatásod nem véd meg
- Audre Lorde afroamerikai lesz-
bikus feminista szerzótől kölcsö-
nőztük. A sorozatban különböző
nemzetközi és romániai interszek-
cionális, antirasszista és antikapita-
lista feminista esszék, elemzések és
manifesztumok magyar fordításait
közöljük, melyek a cinkos csend
helyett a meghallgatást, az elhallga-
tás helyett a felszólalást és a párbe-
szédet kívánják katalizálni.